

04070, Київ, вул. Борисоглібська, буд. 3, 2-й поверх,
тел: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, веб-сайт: www.unba.org.ua

2nd floor, 3 Borysoglibska str., Kyiv 04070, Ukraine
phone: +38 (044) 392-73-71
email: info@unba.org.ua, web-site: www.unba.org.ua

**Голові Комітет Верховної Ради
України з питань національної
безпеки, оборони та розвідки
Олександрю ЗАВІТНЕВИЧУ**

*вул. Михайла Грушевського, 5,
м. Київ, 01008*

e-mail: zavitnevykh@rada.gov.ua

Шановний Олександрє Михайловичу!

Національна асоціація адвокатів України (далі – НААУ) висловлює Вам свою повагу та звертається стосовно такого.

4 жовтня 2024 року у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону “Про внесення зміни до частини другої статті 24 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” (реєстр. № 12095) (далі – законопроект).

З огляду на важливість змін, що пропонуються, НААУ здійснила його правовий аналіз.

Загалом НААУ підтримує прагнення народних депутатів України покращити ефективність військової служби та правове становище військовослужбовців. У тому числі тих, хто підозрюється та/або обвинувачується у вчиненні кримінальних правопорушень, таких як самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407 КК України) та дезертирство (ст. 408 КК України).

Але водночас НААУ ставиться до змісту законопроекту “Про внесення зміни до частини другої статті 24 Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” (реєстр. № 12095) критично, враховуючи таке.

1. Обґрунтування необхідності внесення змін нечітке та непереконливе. Зміст пояснювальної записки в поєднанні з текстом проекту змушує здогадуватися, у чому саме полягає ідея удосконалення питань продовження військової служби.

Імовірно, законодавець прагне до того, аби незважаючи на вчинення кримінального правопорушення, у разі добровільного повернення військовослужбовці безперешкодно продовжували військову службу незалежно від будь-яких обставин. Державницька позиція направлена на поповнення рядів захисників задля збільшення особового складу військових частин. У тому числі тими, хто оступився, перебуває «у бігах», але схаменувся і має намір продовжити служити далі. Обмежувати таких осіб продовжувати служити не є доцільним. Отже, намір депутатів спрямований на те, щоб військовослужбовці, які тільки-но висловили бажання повернутися – одразу поверталися і продовжували нести військову службу, не чекаючи схвалення командира, винесення судом ухвали про звільнення від кримінальної відповідальності або інших судових рішень (обвинувального, виправдувального вироку тощо). Зміни стосуватимуться військовослужбовців, які висловили бажання служити без перспективи звільнитися від кримінальної відповідальності. І для безумовного продовження військової служби законодавець пропонує формально юридичне підґрунтя.

Отже, зміни передусім стосуватимуться таких військовослужбовців:

- які мають згоду командира і претендують на звільнення від кримінальної відповідальності, але висловили бажання повернутися – одразу поверталися і продовжували нести військову службу, не чекаючи винесення судом ухвали про звільнення від кримінальної відповідальності;
- які не мають згоди командира і відповідно не претендують на звільнення від кримінальної відповідальності, але висловили бажання повернутися – одразу поверталися і продовжували нести військову службу, чекаючи на рішення суду про позбавлення волі та звільнення з військової служби.

На наш погляд, ідея слухна більше з точки зору задоволення державницьких потреб. Інтересам військовослужбовців це відповідатиме лише в разі їхнього чіткого розуміння, що саме собою повернення не означатиме звільнення від кримінальної відповідальності, скасування підозри чи обвинувачення. Це означатиме лише отримання можливості знов служити, отримувати грошове забезпечення та інші пільги. Натомість це все відбуватиметься доки не завершиться судовий процес. Крім того, повернення на військову службу полегшить правоохоронним органам вплив на військовослужбовця. Адже без згоди командира і проведення певних юридичних процедур від кримінальної відповідальності особу не звільнять. Для усвідомлення цього військовослужбовцями потрібне більш ясне, зрозуміле формулювання змін та його обґрунтування, аби не вводити в оману уразливу категорію громадян.

2. Законопроект змінює норму абз. 1 ч. 2 ст. 24 Закону, яка є цілком виправданою.

Проектом Закону пропонується не призупиняти військову службу для тих, хто скоїв СЗЧ та/або дезертирство. Однак це не є обґрунтованим. І така законодавча ініціатива неспроможна удосконалити питання поновлення військової служби та досягти ефективного правового регулювання.

Адже чинна норма про призупинення військової служби для тих, хто самовільно її полишив, є цілком логічною. Водночас варто підтримати прагнення законодавця реалізувати позицію, за якою добровільне повернення на військову службу має її поновлювати без будь-яких умовностей задля поповнення особового складу та ефективного захисту країни. На наш погляд, слід залишити в чинній редакції норму про призупинення військової служби. Проте за потреби домогтися від командирів поновлення військової служби поза згодою та судовими рішенням, слід саме так і сформулювати нове правило.

Для цього краще адаптувати норму Прикінцевих та перехідних положень законопроекту до основних змін у ст. 24 Закону без суперечностей з іншими нормами. Як варіант, доповнити частину другу статті 24 новим абзацом такого змісту:

«У разі добровільного повернення на військову службу та висловлення готовності продовжити служити тими військовослужбовцями, хто самовільно залишив військові частини чи місця проходження служби або дезертирував вперше, військова служба та дія контракту продовжуються з дня їх прибуття до військових частин чи місць проходження служби, поновлюються виплати грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення, пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України».

Такі ж правила на сьогодні діють і для інших категорій військовослужбовців після винесення певних судових рішень.

Проте необхідно узгодити це нововведення із нещодавно внесеними змінами про необхідність отримання згоди командира на продовження військової служби для звільнення від кримінальної відповідальності.

Наприклад, додати до ч. 2 ст. 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» новий абзац такого змісту: «Отримання згоди командира або начальника військової частини для продовження військової служби потрібно лише у разі розгляду судом питання про звільнення військовослужбовця від кримінальної відповідальності».

Також зауважимо, що НААУ не підтримує механізм внесення основних суттєвих змін через Прикінцеві і перехідні положення, що не відповідає правилам законодавчої техніки, приховує важливі акценти і вводить людей в оману.

3. Запропоновані зміни суперечитимуть іншим нормам Закону, до яких зміни не вносяться.

Наприклад, одна і та ж сама стаття 24 міститиме суперечливі норми. Крім того, ч. 2 зазначеної статті 24 нещодавно вже зазнавала суттєвих змін внаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти встановленого порядку несення або проходження військової служби під час дії воєнного стану», який набрав чинності близько 2 місяців тому – 07.09.2024 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3902-20#Text>).

Нова її редакція містить, зокрема, таку норму:

«Військовослужбовці, стосовно яких судом постановлено ухвалу про закриття кримінального провадження та звільнення від кримінальної відповідальності на підставі, передбаченій частиною п'ятою статті 401 Кримінального кодексу України, зобов'язані невідкладно, але не пізніше трьох діб після набрання такою ухвалою законної сили, прибути до вказаних в ухвалі військових частин (місць проходження військової служби) для продовження проходження військової служби. З дня прибуття до військових частин (місць проходження військової служби), але не пізніше набрання такою ухвалою законної сили, для таких військовослужбовців військова служба та дія контракту продовжуються, поновлюються виплата грошового і здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення, пільги та соціальні гарантії, встановлені законодавством України»

(абз. 12 ч. 2 ст. 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

Запропоновані зміни перебуватимуть у розрізі із зазначеною та іншими нормами законодавства України, у т. ч. Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», а також нещодавно зміненими ст. 401 КК та ст.ст. 286, 287 КПК, внесуть плутанину та подвійне тлумачення. Крім того, пропозиції внесуть деструктив у чинне законодавство України і з інших питань.

Це не свідчитиме на користь стандартам якості закону: сталості, прогнозованості, однозначності тощо.

4. Непризупинення військової служби зазначеної категорії осіб потягне за собою несправедливі, дискримінаційні наслідки.

Такими наслідками будуть, зокрема:

- виплата грошового та здійснення продовольчого, речового, інших видів забезпечення тим військовослужбовцям, хто вчинив СЗЧ / дезертирство, за весь строк перебування у бігах;
- зарахування таким особам до строку військової служби вислуги у військовому званні та до вислуги років для виплати надбавки за вислугу років і призначення пенсії;

- поширення пільг та соціальних гарантій, встановлені законодавством для військовослужбовців.

(абз. 3-4 ч. 2 ст. 24 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

Відсутність права на виплати та інші соціальні гарантії передбачена у законопроекті № 12095 лише для тих осіб, «військову службу яких було призупинено до набрання чинності цим Законом». Однак для військовослужбовців, які вчиняють СЗЧ після набрання ним чинності, виплати продовжуватимуть нараховуватися і навіть виплачуватися (перераховуватися на картковий рахунок) та діяти всі інші соціальні гарантії.

Таким чином, весь час перебування поза військовою частиною, ухилення від військової служби, ховання від військового командування, органів досудового розслідування та суду, проведення часу на власний розсуд буде оплачуватися та соціально всіляко підтримуватиметься державою нарівні із діючими військовослужбовцями, які кожного дня несуть важкий тягар і ризикують власним життям. Якщо військовослужбовець не висловить бажання повернутися на військову службу, але раптом під час СЗЧ / дезертирства помре, то до складу спадкового майна входять суми грошового забезпечення, які йому належатимуть від держави.

До чого це може призвести? Вперше скоєне СЗЧ / дезертирство буде цілком об'єктивно сприйматися військовослужбовцями, як нескінченна відпустка за рахунок держави. Мотивувати не полишати військову частину буде вкрай важко. Такі зміни скоріш стануть поштовхом до вчинення кримінального правопорушення, яке не тягнутиме жодних негативних наслідків, принаймні матеріально-соціальних.

Зважаючи на викладене, НААУ вважає, що законопроект «Про внесення зміни до частини другої статті 24 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу"» (реєстр. № 12095) підтримує певні ідеї народних депутатів, але вважає, що документ потребує значного доопрацювання.

З повагою

**Голова
Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України**

[ПІДПИС] Лідія ІЗОВІТОВА